

Договорната основа на разширяването на ЕС е Член 49 от Договора за Европейската Общност. Влизането на осем централно и източно европейски държави заедно с Кипър и Малта в Европейския Съюз на 01 май 2004 г. е историческо постижение, слагащо край на вековно разделение. Европа, обединена отново, означава по-силен, демократичен и стабилен континент, с единен пазар, предоставящ икономически облаги на всички свои 450 милиона жители.

Разширяването е една от най-успешните политики на ЕС и мощен инструмент на външната политика. Зоната на мир и демокрация на европейския континент се разширяваше прогресивно и от 6 вече включва 25 държави, през 2007 г. към нея се очаква да се присъединят България и Румъния, а преговорите за членство на Турция и Хърватия току-що започнаха.

През 90-те години ЕС вече имаше цяла история на успешни разширявания. Договорът от Париж за установяване на Европейска Общност за Въглища и Стомана (1951 г.) и от Рим за Европейска Икономическа Общност и ЕВРАТОМ (1957 г.) бяха подписани от 6 държави-учредители: Франция, Германия, Белгия, Холандия, Люксембург и Италия. Европейското обединение след това осъществи четири разширявания:

- » 1973 г. Дания, Ирландия и Великобритания
- » 1981 г. Гърция
- » 1986 г. Португалия и Испания
- » 1995 г. Австрия, Финландия и Швеция

Последното, пето разширяване на ЕС обаче беше необикновено предизвикателство от гледна точка на мащаба и разнообразието от въпроси, които трябваше да реши. Броят на кандидатите, разширяването на територията с 34% в сравнение с територията на ЕС – 15 и нарастването на населението на ЕС с над 100 млн. Души, се комбинираха с интегрирането в ЕС на страни с различна културна и историческа традиция.

Скоро след падането на Берлинската стена през 1989 г. Европейската общност установи дипломатически отношения със страните от Централна и Източна Европа. Квотите за внос на голям брой продукти бяха отстранени, системата за търговски преференции беше разширена и през следващите няколко години ЕО сключи Споразумения за търговия и сътрудничество с България, бивша Чехословакия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Полша, Румъния и Словения. През 90-те години Европейската общност и нейните Държави членки сключиха и Споразумения за Асоцииране (т.нар. Европейски споразумения) с десетте държави от Централна и Източна Европа. Европейските споразумения създадоха нормативната рамка на двустранните отношения между тези страни и Европейската общност. По това време ЕО вече имаше подобни споразумения за асоцииране с Турция (1963 г.), Малта (1970 г.) и Кипър (1972 г.). В случая с Турция предвиденият в споразумението митнически съюз влезе в сила през декември 1995 г.

През 1989 г. беше създадена програмата ФАР на Европейската общност. Целта на програмата беше представяне на финансова подкрепа за усилията на страните да се реформират и да възстановят икономиките си. ФАР скоро се превърна в най-голямата в света програма за подпомагане на Централна и Източна Европа, предоставяща в същото време техническо сътрудничество и инвестиционна подкрепа.

През 1993 г. Европейският съвет в Копенхаген ЕС направи решителна крачка към ново разширяване, съгласявайки се, че „асоциираните страни от Централна и Източна Европа, които желаят, могат да станат членове на Европейския съюз“. Така, въпросът за разширяването вече стана не „дали“, а „кога“.

Относно графика за разширяване Европейският съвет декларира: „Присъединяването ще се състои веднага щом асоциираната страна бъде способна да изпълнява задълженията на членството като изпълни икономическите и политическите условия за това.“ В решението от Копенхаген бяха дефинирани и критериите за членство в ЕС (т.нар. Копенхагенски критерии):

- » стабилност на институциите, гарантиращи демокрацията, върховенството на закона, човешките права и закрилата на малцинствата

- » съществуване на функционираща пазарна икономика и способност за издържане на конкурентния натиск и пазарните сили в рамките на ЕС

- » способност за изпълнение задълженията на членството, включително готовност за придържане към целта за политически, икономически и валутен съюз

Критериите за членство изискват освен това страните-кандидатки да създадат условия за интегрирането си в ЕС чрез приспособяване на административните си структури. Изискването беше въведено от Европейския съвет в Мадрид през декември 1995 г. Това условие се отнася до способността на страните-кандидатки не само да приемат, но и да прилагат ефективно хармонизираното европейско законодателство чрез съответните административни и съдебни структури.

На Европейския съвет в Люксембург през декември 1997 г. по препоръка на Комисията беше решено на 31 март 1998 г. да започнат преговори за присъединяване на шест от страните от Централна и Източна Европа: Кипър, Чехия, Естония, Унгария, Полша и Словения. Европейският съвет в Хелзинки през декември 1999 г. даде начало и на втората вълна от преговори: с България, Румъния, Литва, Латвия, Словакия и Малта.

Комисията оценява напредъка в реформите в страните-кандидатки чрез годишни доклади до Съвета. Докладите са основа за решенията на Съвета относно хода на преговорите и изпълнението на критериите за членство.

Преговорите се водят под формата на междуправителствена конференция на Държавите членки със страните-кандидатки. Преговорните сесии се провеждат на ниво министри или заместник-министри, т.е. постоянни представители на Държавите членки и посланици или главни преговарящи за страните-кандидатки. От страна на Европейския съюз 25-те Държави членки са страни по преговорите.

Европейската комисия предлага проект на общите преговорни позиции на 25-те. Председателството на Съвета, което се сменя на всеки шест месеца, представя преговорните позиции, съгласувани от Съвета и ръководи преговорните сесии.

Всяка страна-кандидатка съставя своите преговорни позиции по 31 раздела с достижения (законодателство) на Общността (*acquis communautaire*), в които поема ангажименти за усвояването и прилагането на европейските правила.

Въз основа на петия пакет Редовни доклади, представен през октомври 2002 г. Комисията препоръча на Съвета да приключи преговорите за присъединяване с Кипър, Чехия, Естония,

---

Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Словакия и Словения и прецени, че десетте държави ще бъдат готови за присъединяване от началото на 2004 г. Десетте страни подписаха Договор за присъединяване към ЕС през април 2003 г. в Атина.

Относно Кипър позицията на ЕС е, че се надява островът да се обедини и да бъде част от ЕС като цяло. Заинтересованите държави и най-вече Турция са призовани да предоставят пълна подкрепа на усилията за възстановяване единството на острова. Комисията е предоставила значителни ресурси в подкрепа на подобряване на условията в северната част на Кипър и наваксване на стандартите на Общността.

В Договора за присъединяване на 10-те беше включена специфична предпазна клауза, позволяваща на Комисията да ограничи участието на новите Държави членки на вътрешния пазар за определен период от време в случай на нарушение или неизпълнение на правилата.

България и Румъния очакват да се присъединят към ЕС през 2007 г. Комисията силно подкрепя усилията им за постигане на тази цел, чиито резултат ще продължи да се оценява на принципа на диференциацията и индивидуалните заслуги. За да бъдат готови България и Румъния за членство в Европейския съюз, трябва да съсредоточат повече внимание върху съдебната и административната реформа. За периода до присъединяването си двете страни ще получават по-голямо финансово подпомагане.